

УЖЫВАННЕ ФРАЗЕАЛАГІЗМАЎ У МАЎЛЕННІ ВАЕННЫХ

Шчукін Ягор

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь

Саўчык М.К. - выкладчык

У артыкуле разглядаюцца фразеалагізмы ў маўленні ваенных, а таксама запазычаныя фразеалагізмы з іншых моў.

У беларускай мове, як і ў іншых мовах, будаўнічым матэрыялам, «цаглінкамі» для сказаў служаць не толькі словы, але і фразеалагізмы — устойлівыя, узнаўляльныя, не менш як двухкампанентныя моўныя адзінкі, якія спалучаюцца са словамі свабоднага ўжывання і маюць цэласнае значэнне. Менавіта ў фразеалогіі знайшло адлюстраванне шматвяковай гісторыі народаў, вялікае духоўнае багацце чалавецтва, якое назапашвалася з часам і захавалася ў мовах.

Многія фактары спрыялі ўтварэнню фразеалагізмаў: ваенныя падзеі ў жыцці беларускага народа, актыўны ўдзел беларусаў у барацьбе з ворагам, шырокае адлюстраванне падзей Вялікай Айчыннай вайны ў мастацкай літаратуры, публіцыстыцы і інш. Усё гэта спрыяла шырокаму выхаду ваеннай тэрміналогіі за межы яе прафесійнага выкарыстання і стала вызначальным ва ўзнікненні фразеалагізмаў.

Веданне і ўжыванне фразеалагізмаў у маўленні з'яўляецца неад'емнай часткай слоўнікавага запаса ваенных. Фразеалагізмы патрабуюць камунікатыўнай, прафесійнай і лінгвістычнай кампетэнцыі і моўнага майстэрства пры іх ужыванні ў працэсе маўлення.

Існуе шмат фразеалагізмаў, якія ўжываюцца ў маўленні ваенных і па паходжанні агульныя для ўсходнеславянскіх моў (рускай, беларускай, украінскай), напрыклад: *разведка боем, цяжкая артылерыя, выклікаць агонь на сябе, выбываць са строю, не з палахлівага дзесятка, у абозе, здаваць пазіцыі* і інш.

У маўленні ваенных часта ўжываюцца фразеалагізмы ў сваім прамым значэнні ў выніку пераасэнсавання тэрміналагічных словазлучэнняў: напрыклад, *браць на ўзбраенне* (што?) (дзеісна выкарыстоўваць, прымяняць у сваёй практыцы, дзейнасці); *дымавая заслона* (маскіроўка, наўмыснае адцягванне ўвагі ад чаго-н.); *камандаваць пародам* (распараджацца, верхаводзіць, быць завадатарам, аказваць уплыў на ход чаго-н.); *міна заповоленага дзеяння* (тое, што пагражае небяспечнымі наступствамі); *падводзіць міну* (пад каго?, пад што?) (цішком рабіць вялікую непрыемнасць каму-н.); *пачуццё локця* (узаемная падтрымка).

У беларускай мове шмат фразеалагізмаў, якія прыйшлі да нас з іншых моў. Адны з іх запазычаны з рускай мовы: *адпраўляць у штаб Духоніна, баявое хрышчэнне, біць у набат, на ўзводзе*. Іншыя з'яўляюцца паўкалькамі ці калькамі: з французскай мовы – *браць на абардаж* (каго?, што?), *паліць свае караблі*; з нямецкай мовы – *складваць зброю, зорка першай велічыні* і інш.

З легендаў, міфаў Старажытнай Грэцыі прыйшлі да нас фразеалагічныя адзінкі: *кануць у лету, ахілесавы пяты, перайсці Рубікон, траянскі конь, агнём і мячом*.

У беларускай мове ёсць фразеалагізмы, звязаныя з даўнімі рэаліямі, гістарычнымі падзеямі і асобамі. Напрыклад, фразеалагізм *біць у набат* (настойліва звяртаць усеагульную ўвагу на што-н.? небяспечнае, заклікаць на барацьбу). Вельмі старажытны фразеалагізм *ламаць (паламаць) коп'і* (за што?, за каго?), які расказвае (горача спрачацца, даказваць, змагаючыся за (што-н.?), адстойваючы (чые-н.?) інтарэсы.

У выніку метафарызацыі свабодных словазлучэнняў склаліся наступныя выразы: *браць на абардаж* (каго?, што?) (рашуча дзейнічаць у адносінах да каго-, чаго-н.), *ціхай сапай* (цішком, потайкам і паступова рабіць што-н.).

На аснове суадносных дзеяслоўных фразеалагізмаў ўжываюцца наступныя выразы: *аддаць чэсць* (каму?), (вітанне каго-н.? па-ваеннаму, з прыкладаннем рукі да галаўнога ўбору), *выхад са строю* (чаго?) (псаванне, паломка чаго-н.). Фразеалагізм *спаліць за сабой масты* (рашуча парваць з мінулым, не мець магчымасці вярнуцца да яго) ёсць ва ўсіх славянскіх мовах, а таксама ў французскай, нямецкай і іншых мовах з той жа вобразнасцю і граматычнай структурай, пры адпаведных лексічных эквівалентах.

З'яўляючыся выразным стылістычным сродкам, устойлівыя звароты ўжываюцца ў гутарковай мове, публіцыстыцы і мастацкай літаратуры. Яны ажыўляюць маўленне, робяць мову выразнай, вобразнай, каларытнай, трапнай.

Такім чынам можна зрабіць выснову, што веданне і ўжыванне фразеалагізмаў у мове пашыраюць і ўзбагачаюць слоўнікавы запас ваенных, а таксама фарміруюць маральныя якасці ваенных.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Жыццё ваенных у беларускіх фразеалагізмах. [Электронны ресурс] – 2024. Режим доступа: <http://allrefs.net/c12/47sn5/p87/>. Дата доступа 16.02.2024.
2. Лепешаў І.Я. Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў. – Мн.: БелЭн, 2004. – 448 с.
3. Гэта цікава! жыццё ваенных у беларускіх фразеалагізмах [Электронны ресурс]. – 2024. Режим доступа: <https://studfile.net/preview/5357367/page:53/>. Дата доступа 16.02.2024.